

Ravnanja z osebnimi podatki v kvalitativnem raziskovanju

mag. Irena Vipavc Brvar (ADP, UL FDV)
dr. Sonja Bezjak (ADP, UL FDV)

Delavnica, ZRC SAZU, Ljubljana, 23. 1. 2025

Osebni podatki

PONOVIMO

SPŌZNAJ
PODPORA PRI UVAJANJU NAČEL ODPRE ZNANOSTI V SLOVENIJI

[Uredba \(EU\) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov](#)

4. člen

(Opredelitev pojmov)

(1) „**osebni podatki**“ pomeni katero koli informacijo v zvezi z določenim ali določljivim posameznikom (v nadaljnjem besedilu: posameznik, na katerega se nanašajo osebni podatki); določljiv posameznik je tisti, ki ga je mogoče neposredno ali posredno določiti, zlasti z navedbo identifikatorja, kot je ime, identifikacijska številka, podatki o lokaciji, spletni identifikator, ali z navedbo enega ali več dejavnikov, ki so značilni za fizično, fiziološko, genetsko, duševno, gospodarsko, kulturno ali družbeno identiteto tega posameznika;

KAJ (VSE) SO OSEBNI PODATKI

Kaj misliš, kateri so najbolj vredni?

- VIR**
NI POMEMBEN
SAM IZBRAL / DRŽAVA / DELODAJALEC / PODJETJE
- OBLIKA**
NI POMEMBNA
ČRKE / ŠTEVILKE / SLIKE / VIDEO
- KONTEKST**
ZELO POMEMBEN
KDO, ZAKAJ, KATERE, OD KOGA, KDAJ

PSEVDONIMIZIRANI SO OSEBNI

Anonimizirani niso

KLJUČNO VPRAŠANJE JE, ALI SE DA DOLOČITI POSAMEZNIKA

In ne, ali ga jaz/mi znamo določiti

VIR: IP

Ali bom zbiral naslednje podatke?

Splošni osebni podatki:

- Ime
- Osebna identifikacijska številka ali druga državna identifikacijska številka
- Datum rojstva
- Kontaktni podatki
- Spletni identifikatorji
- Ljudje na slikah ali video posnetkih
- Glas na zvočnih posnetkih
- Podatki o lokaciji
- Podatki o ozadju, ki se v kombinaciji lahko uporabijo za identifikacijo posameznika
- Drugi osebni podatki

Posebne vrste osebnih podatkov:

- Zdravstveni podatki
- Rasno in etično poreklo posameznika
- Politična mnenja
- Verska prepričanja
- Filozofska prepričanja
- Spolno življenje in spolna usmerjenost
- Članstvo v sindikatu
- Genetski podatki
- Biometrični podatki
- Kazniva dejanja

Data Protection Services for research

Premislek

Boste obdelovali osebne podatke?

Boste zbirali občutljive podatke?

Ali bodo vaši podatki vsebovali informacije o tretjih osebah?

Ali je kateri od podatkov občutljiv za preučevano osebo?

Ali lahko raziskava vodi do neupravičene stigmatizacije ali diskriminacije skupine?

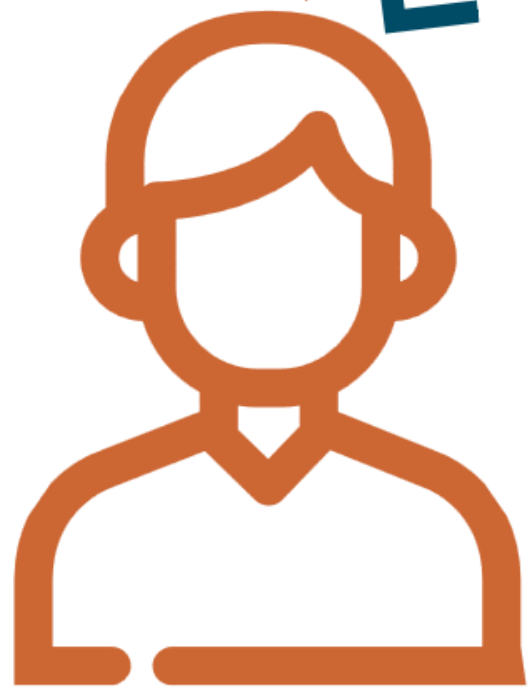
Ali kateri od preučevanih posameznikov izhaja iz ranljive skupine (tj. otroci, ranljivi odrasli)?

Kakšna je pravna podlaga za zbiranje podatkov?

Ali je potrebno in/ali mogoče obvestiti posameznike, na katere se nanašajo osebni podatki?

Lastništvo/pogoji uporabe

Kako lahko svoje podatke naredite FAIR?

POSAMEZNIK

- SPLOŠNI POREDBI**
- 15 Dostop (seznanitev)
 - 16 Popravek/dopolnitev
 - 17 Izbris (pozaba)
 - 18 Omejitev
 - 20 Prenosljivost
 - 21 Ugovor
 - 22 Avtomatizirano odločanje

zaupa
svoje OP,
uveljavlja
pravice

zbira OP
na eni od
**PRAVNIH
PODLAG**

GDPR na kratko

PRAVNE PODLAGE

- (a) privolitev
- (b) pogodba
- (c) zakonska obveznost
- (d) reševanje ljudi
- (e) oblastna naloga ali javni interes
- (f) zakoniti interes

6

POSEBNE VRSTE OP

(npr.: zdravstveni podatki, spolna usmerjenost, versko, politično, filozofsko prepričanje,...)

9

Varstvo in zaščita osebnih podatkov

Možnosti:

- [Ocena učinka v zvezi z varstvom podatkov](#)
 - Soglasje; informacijski dopis
 - Anonimizacija
 - Omejitve dostopa
 - Licence
- **Pred zbiranjem**
 - **Med zbiranjem**
 - **Po zbiranju**

OCENA UČINKA (DPIA) JE ORODJE ZA IDENTIFIKACIJO, ANALIZO IN ZMANJŠEVANJE
TVEGANJ GLEDE NEZAKONITIH RAVNANJ Z OSEBNIMI PODATKI, DO KATERIH LAHKO PRIDE PRI
DOLOČENEM PROJEKTU, SISTEMU ALI UPORABI TEHNOLOGIJE.

Preučevana populacija in občutljivost gradiva

Posebno pozornost je treba nameniti ranljivim kategorijam posameznikov, kot so otroci, bolniki, osebe, ki so izpostavljene diskriminaciji, manjšine, osebe, ki ne morejo dati soglasja, osebe nasprotnega mnenja, priseljske ali manjšinske skupnosti, spolni delavci itd.

[How to complete your ethics self-assessment, EU Grants, 2021](#)

Informirano soglasje

- O tveganju obvestim udeleženca **na jasen in nedvoumen način.**
- O ukrepih zoper razkritje obvestim udeleženca na jasen in nedvoumen način.
- Od udeleženca pridobim soglasje za udeležbo v raziskavi.
- Soglasje evidentiram, shranim ...

Ne pozabim na podatkovno objavo.

Elementi privolitve:

- kdo bo zbiral podatke in v imenu katere organizacije oz. več njih,
- namen zbiranja in obdelave podatkov (granularnost),
- kakšne podatke boste zbirali in kako jih boste uporabili,
- pravica, da lahko udeleženec kadar koli prekine sodelovanje v raziskavi.

[Informacijski pooblaščenec o Privolitvi](#)
[Priporočene vsebine Soglasja - EK, FP7](#)

Veljavna PRIVOLITEV po Splošni uredbi

DOKAZLJIVA

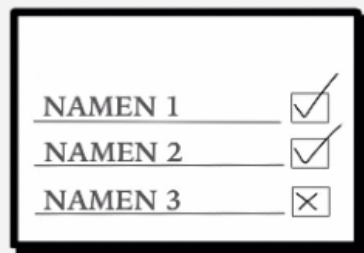
Dokazljiva je privolitev, ki omogoča, da jo lahko upravljavec kadarkoli izkaže na zahtevo nadzornega organa.

PROSTOVOLJNA

Prostovoljna je privolitev, ki:

- zagotavlja resnično izbiro in nadzor,
- NE izhaja iz razmerja nesorazmerne moči med upravljavcem in posameznikom (delovno razmerje, javna oblast itd.),
- NI pogoj za sklenitev pogodbe,
- jo lahko posameznik kadarkoli umakne,
- ne prinaša škodljivih posledic za posameznika, če je ne poda ali če jo umakne.

SPECIFIČNA

Specifična je privolitev, ki je podana za konkretno opredeljen namen.

INFORMIRANA

Informirana je privolitev, ki jasno pove:

- kdo je upravljavec,
- za kakšen namen se bodo podatki obdelovali,
- kateri podatki se bodo obdelovali,
- da lahko posameznik privolitev kadarkoli umakne,
- da ima pravico, da zanj ne velja odločitev, ki temelji zgolj na avtomatizirani obdelavi, vključno z oblikovanjem profilov,
- o morebitnih tveganjih pri prenosu osebnih podatkov v tretjo državo ali mednarodno organizacijo.

NEDVOUMNA

Nedvoumna je privolitev, ki je podana z izkazljivim in aktivnim dejanjem posameznika, ni domnevna.

Informirano soglasje

Templates for the information letter

Read about legal bases for processing personal data →

Template for information in research projects (public interest as legal basis)
[DOCX, 34kB]

Template for information in student projects (consent as legal basis)
[DOCX, 43kB]

Specially adapted templates for information

Template for information – archiving research data
[DOCX, 43kB]

Template for information – registry studies, internet data, personal data from other sources
[DOCX, 38kB]

[VIR](#)

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1)

Uradni list RS, št. 86/2004, 113/2005 - ZInfP, 51/2007 - ZUstS-A, 67/2007, 177/2020 - ZVOPOKD, 163/2022 - ZVOP-2

8. člen

(1) Osebni podatki se lahko obdelujejo le, če obdelavo osebnih podatkov in osebne podatke, ki se obdelujejo, določa zakon ali če je za obdelavo določenih osebnih podatkov podana osebna privolitev posameznika.

(2) Namen obdelave osebnih podatkov mora biti določen v zakonu, v primeru obdelave na podlagi osebne privolitve posameznika pa mora biti posameznik predhodno pisno ali na drug ustrezen način seznanjen z namenom obdelave osebnih podatkov.

Anonimizacija

Pomeni zakritje/izbris/uničenje podatkov, po katerih je posameznika mogoče razkriti

Kdaj izvedemo anonimizacijo:

- Kadar nimamo pravne podlage za deljenje podatkov.
- V kolikor ocenimo, da lahko informacije udeležencu / organizaciji povzročijo škodo

Praktični pristopi:

- Identificiramo posredne in neposredne identifikatorje
- Datoteko anonimiziramo v celoti ali delno
- Poglejte podatke in ponovno ocenite morebitno preostalo tveganje razkritja

Ocenite verjetnost ponovne identifikacije tako, da upoštevate podatke same in morebitno razpoložljivost zunanjih informacij, ki bi jih lahko povezali z njimi.

Načrtovanje anonimizacije

NAČRT

Ime datoteke

Avtor načrta

Osebe, ki izvajajo anonimizacijo

Dejavniki, ki vplivajo na odločitev glede anonimizacije:

- Kdo, kdaj in na kak način bo uporabljal podatke v raziskavi in po njej
- Kje in kako bo poskrbljeno za njihovo fizično hrambo
- Populacija in vzorčenje
- Vsebina podatkov
- Starost podatkov
- Informacije o respondentih vključenih v raziskavo, ki so na voljo v drugih virih
- Uporabnost vs. anonimnost

Načrtovanje anonimizacije

Odločitve pri anonimizaciji

- Kaj se odstrani / zakrije, kategorizira in združi / agregira.
- Kako obdelati odprte odgovore pri kvant. raziskovalnih podatkih

ANONIMNOST ODVISNA TUDI OD DRUGIH OBJAV.

Pozorni bodimo na to, da po anonimizaciji izbrišemo tudi vse ključe.

Po izvedeni anonimizaciji ponovno ocenimo tvegane. Ocenimo, kakšna je verjetnost za identifikacijo zdaj in v prihodnosti.

Zapišemo, kakšne rešitve smo izbrali in katerih politik smo se držali.

Anonimizacija

Vodilo:

Pomembno je, da ne zakrijemo preveč vrednosti, saj lahko tako izločimo morebitne pomembne informacije za raziskovalca, po drugi strani pa tudi, da ne zakrijemo premalo vrednosti in tvegamo razkritje posameznika.

Originalni tekst	Nadomestilo
Osnovna šola J. Vege Moravče	Lokalna osnovna šola; osnovna šola v osrednji Sloveniji; manjša osnovna šola
Podjetje npr. McDonald's	Podjetje s hitro prehrano; restavracija;
Imena članov ali sorodnikov, npr. teta Micka	teta, ožja družinska sorodnica; psevdonim

Vrsta identifikatorja	direktni identifikator	močan posredni identifikator	posredni identifikator	metoda anonimizacije
EMŠO	x			odstranitev
Davčna številka	x			odstranitev
Ime in priimek	x			odstranitev/zamenjava (psevdonim)
E-naslov	x	x		odstranitev
Telefonska številka		x		odstranitev
Poštna številka			x	odstranitev/kategorizacija
Uporabniško ime v spletnem okolju ali drug spletni identifikator	x	x		odstranitev/zamenjava (psevdonim)
Območje bivanja/del mesta, občina, regija			x	kategorizacija
Drugi podatki o lokaciji			x	kategorizacija
Informacije o ozadju, na podlagi katerih je v kombinaciji mogoče identificirati osebo			x	odstranitev/kategorizacija
Osebe na zvočnem posnetku	x			odstranitev/zakritje
Osebe na videoposnetku	x			odstranitev/zakritje
Osebe na fotografiji	x			odstranitev/zakritje
Datum rojstva		x		kategorizacija
Starost			x	kategorizacija

Identifikatorji in metode anonimizacije

[VIR](#)

Anonimizacija - VAJA

Učenje v šoli

..... Del zapisa transkripta anketiranja v šoli

Oglejte si prepis intervjuja.

Razmislite o tem, katere osebne/občutljive podatke vsebuje dokument.

Potem pomislite na:

- kako bi te informacije omogočile ponovno identifikacijo udeležencev;
- kako bi lahko prepis anonimizirali, da bi se izognili ponovni identifikaciji.

Upoštevajte izgubo informacij zaradi anonimizacije in razpravljajte o tem, kako to vpliva na priložnosti za analizo.

Anonimizacija Kvantitativnih podatkov

- **Odstranitev** ali **združevanje** spremenljivk ali zmanjšanje natančnosti ali podrobnega besedilnega pomena spremenljivke;
- Združite ali zmanjšajte natančnost spremenljivke, kot je **starost** ali **kraj bivanja**. Vključite najnižjo raven geografskega sklicevanja, ki ne bo kršila zaupnosti respondenta;
- Posplošite / zamenjajte **podrobno besedilno** spremenljivko z bolj splošnim besedilom;
- **Omejite zgornje ali spodnje razpone** številske spremenljivke, da skrijete izstopajoče vrednosti, če so vrednosti za določene posameznike nenavadne ali netipične v širši raziskovani skupini.

RAZPRAVA O PRIMERIH

Anonimizacija Kvalitativnih podatkov

- Uporaba **psevdonimov** ali generičnih deskriptorjev za urejanje identifikacijskih informacij namesto brisanja teh informacij;
- Načrtujte anonimizacijo **v času transkripcije** ali začetnega pisanja (longitudinalne študije so lahko izjema);
- Uporabite psevdonime ali zamenjave, ki so **dosledni** v celotni raziskovalni skupini in projektu. Na primer uporaba istih psevdonimov v publikacijah in nadaljnjih raziskavah;
- Pazljivo uporabljajte tehnike »išči in zamenjaj«, da ne pride do nenamernih sprememb in da ne zgrešite napačno črkovanih besed;
- Jasno določite **zamenjave v besedilu**, na primer z [oklepaji] ali z uporabo oznak XML, kot je <seg>beseda, ki bo anonimizirana</seg>;
- **Ustvarite anonimizacijski dnevnik** (znan tudi kot deanonimizacijski ključ) vseh opravljenih zamenjav, združevanj ali odstranitvev in shranite tak dnevnik varno in ločeno od anonimiziranih podatkovnih datotek.

Kakšne nasvete glede kontracepcije ste pri ginekologih dobili kasneje?

Potem pa jaz pri kakšnemu drugemu nisem bila več. Dokler nisem bila noseča. Potem sem bila pa pri [Ime ginekologa]. Ja. Tako. Ja, nisem bila v bistvu več.

Kaj zdaj, ne, meni je [Ime moralnega teologa], mi je rekel, ne, ta moralni teolog, ne. Smo imeli, imamo izobraževanje, enkrat na leto imamo šolo za starše v Veržeju, kamor pride, ne vem, 25 družin. Nam je tudi enkrat predaval. Je rekel, pravi, 'Visokih odmerkov kontracepcij je, mislim, tabletk, nikjer več ne dajejo, ne.' Mislim, tako je rekel. 'Če veste

Simetinger, G. (2019). Uporaba kontracepcije in spolnost pri ženskah v Sloveniji, 2011 [Podatkovna datoteka]. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Arhiv družboslovnih podatkov. ADP - IDNo: SEXZ11. Dostopno prek: https://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sexz11/https://doi.org/10.17898/ADP_SEXZ11_V1

DELO NA PRIMERIH UDELEŽENCEV

Primer: režimi dostopa v ADP

DOSTOP POD POSEBNIMI POGOJI

Dostop pod posebnimi pogoji je oblika zaščite za datoteke, iz katerih ni mogoče odstraniti vseh neposrednih ali posrednih identifikatorjev, ki omogočajo identifikacijo posamezne preučevane enote. Posebni pogoji lahko vključujejo naslednje:

- podatki morda niso v celoti anonimizirani
- datoteka je pod 6 mesečnim embargom
- datoteka je dostopna le naročniku raziskave in izvirnim avtorjem

Gradivo je dostopno raziskovalcem in raziskovalkam za raziskovalni namen, ni pa namenjeno za izobraževanje (npr. izdelava seminarских, diplomskih in magistrskih del).

SPŌZNAJ

PODPORA PRI UVAJANJU NAČEL ODPRTE ZNANOSTI V SLOVENIJI

Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani
Central Technical Library at the University of Ljubljana
Trg republike 3, SI-1000 Ljubljana
Slovenija / *Slovenia*

Univerza v Ljubljani

